

Sunday Chabura

8:50am

הדלקה במוצש"ק

הלכות חנוכה

מראה מקומות

א) **תרומת הדשן סימן ס'** פסק שבמוצש"ק של חנוכה מדליקין נר חנוכה בבית הכנסת ואח"כ מבדילין (בביהכ"נ). והטעם הוא כדי לאחורי אפוקי יומא. דהיינו שמוטב לאחר יציאת השבת וממילא מאחרינן הבדלה שהוא יציאת השבת.

ב) מקור דברי תרומה"ד הם **בגמ' פסחים ק"ה**. דאיתא שם שאם במוצש"ק עדיין לא בירך ברהמ"ז, אז יש לברכו תחילה ורק אח"כ יבדיל (אע"פ שחביבה מצוה בשעתה). והטעם הוא משום **אפוקי יומא מאחרינן ליה**.

ב) **אבודרהם בהל' חנוכה עמ' ר"א** פסק שבמוצש"ק חנוכה מבדילין תחילה ואח"כ מדליקין את הנרות. ושני הדיעות מובא בבית יוסף

ג) **שו"ע או"ח סימן תרפ"א סעיף ב'** פסק כדברי תרומת הדשן. **הרמ"א** מוסיף דכ"ש בביתו יש להדליק קודם שיבדיל כיון שכבר הבדיל בביהכ"נ

ד) **ט"ז שם ס"ק א' הק' כמה קושיות על שיטת השו"ע**.

ה) **א'** שיש כלל דתדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם. והבדלה תדיר הוא. **ב' גמ' ברכות נ"א: ת"ר...וב"ה אומרים מברך על היין ואח"כ מברך על היום....ברכת היין תדירה ואין ברכת היום תדירה**. ומבואר שאפילו היכא שיש סברא של עיולי יומא מקדמינן (וה"ה אפוקי יומא מאחרינן) מ"מ הסברא של תדיר, עדיף.

ו) עוד מביא הט"ז רא"י דמבדילין תחילה, **מתוס' שבת כ"ג: ד"ה הדר פשטה** שכתבו שהטעם שבר"ח טבת קוראין של ר"ח ואח"כ של חנוכה (אע"פ שבקריאה של חנוכה איכא פרסומי ניסא) היינו משום שכיון שר"ח הוא תדיר, וסו"ס אפשר לקיים שניהם (הדין של תדיר, והפרסומי ניסא) ממילא קוראין בשל ר"ח תחילה. מזה מביא הט"ז רא"י שיש להבדיל תחילה דהא אפשר לקיים הדין של תדיר והדין של פרסומי ניסא דהדלקת נר חנוכה.

ז) ויותר מכולן, **הק' הט"ז** דהאיך יתכן לומר שצריך להדליק ברישא משום איחור השבת. הא אין לנו מעשה של חול יותר מהדלקת נר חנוכה, שהא מדליק נרות

ח) **אליה רבא או"ח סימן תרפ"א ס"ק א'** בא לתרץ קושיות הט"ז. א' מתרץ הרא"י מתוס' מס' שבת. והוא שתוס' מביא עוד ב' תירוצים למה קוראין ר"ח תחילה ואח"כ של חנוכה. ואולי אין להקדים התדיר לפרסומי ניסא אלא בצירוף הטעמים. **עוד מתרץ הקושיא האחרונה** שהא בכל מוצש"ק מדליקין נר קודם ברכת הבדלה כדי לברך מאורי האש. אלא שמוכח שסברת אפוקי יומא מאחרינן אינו תלוי באם כבר עשה מלאכה אלא שעדיין יש ריח של שבת עד שמבדיל על הכוס. וזה מאחרינן

ה) **משנה ברורה שם ס"ק ג'** כתב שהמנהג בביהכ"נ הוא להדליק נר חנוכה קודם, אבל בביתו דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד

סימן נט

שאלה: בליל שבת כשהחלון פתוח כנגד הנר, שרי לסגורו כדי שלא יכבה הרוח את הנר או לאו.

תשובה: יראה דשרי¹ ואע"ג דשמעתי מחמירים בדבר. וכן מחמירים נמי שלא לסגור פי התנור בעוד שהגחלים בו לוחשות. ונותנים טעם לדבריהם דע"י סגירת פי התנור או החלון דרך הרוח להיות מפיח דרך החור, וע"י כך מבעיר את הגחלים או את הנר שהוכחשה אורם. כי בענין זה דומה למפוח יותר משאם היה הרוח מנשב לה להדיא. והנה מצאתי תשובת מהר"ם² שהעתיק אחד מהגדולים³ דשרי לסגור החלון כדי שלא יכבה הרוח את הנר. והיה נראה להביא ראייה לאסור מהא דגרסינן פ' כל כתבי (שבת קכ, ב) נר שאחורי הדלת מותר לפתוח ולנעול כדרכו. לייט עליה רב משום דהוי פסיק רישיה. ופרש"י שם⁴ הטעם משום דהרוח מכבה את הנר. והשתא בשלמא לפתוח אסור משום דשמא יכבה, אלא לנעול אמאי, וכתב דלייט עלה לא קאי אלא על פותח כדרכו. אכתי תקשה תנא גופיה מה חידוש אתא לאשמועינן דנעול כדרכה, אלא על כרחך מטעם דלעיל דבנעילה נמי איכא חשש שמבעיר את הנר.

אמנם מצאתי אח"כ דהתוס' שם⁵ מקשה אפרש"י אמאי נקט לנעול, אלמא דלא ס"ל טעמא דידן. ולפרש"י נמי נוכל לומר דלאורחא דמילתא נקט לנעול, ולא משום דאיכא קפידא בנעילה. וכן צ"ל ע"כ, דהא קאמר התם מותר לפתוח ולנעול כדרכו, ואי כבתה כבתה. והשתא אי הוי חשש הבערה בנעילה טפי הוה לי למימר אם הובערה הובערה, דהוי חידוש טפי דלא חיישינן אם הובערה אע"ג דמלאכה הצריכה לגופיה היא, משא"כ באם כבתה דכל כיבוי שאינו כדי לעשות פחמים מלאכה שאינה צריכה לגופה היא, ופטר עליה ר"ש. וכ"ת תקשה נמי הא לפר"י התם דמפרש דהטעם הוא משום דע"י פתיחה או נעילה מנענע את הנר ומרחיק את השמן מן הנר והוי מכבה או מקרבו אליו והוי מבעיר, ואיירי שהנר תקועה בדלת, וא"כ איכא הכא חשש הבערה, ואמאי לא נקט ואם הובערה הובערה. אלא צריכה לומר כיון דמ"מ הכיבוי קרוב טפי לפסיק רישיה, אשמועינן ביה דלא חיישינן, וא"כ לפרש"י נמי נימא הכי. מ"מ הואיל והוכחנו דע"כ הכיבוי קרוב לפסיק רישיה מן ההבערה, א"כ נוכל לומר דרב מודה לתנא דנעילה שרי משום דלא פסיק רישיה הוא ולא לייט אלא אפותח משום דהוי פסיק רישיה⁶. הנראה לע"ד כתבתי.

סימן ס

שאלה: כשמברכים ספירה בליל שבת או בליל יום טוב בברכה¹ מברכים וסופרין קודם הקידוש שמקדש ש"צ על היין או לאחריו.

תשובה: יראה דמברכין וסופרין לאחר הקידוש¹. ואע"ג דנהגו במו"ש ויר"ט לברך ולספור קודם הבלדה, התם היינו טעמא משום דאפוקי יומא מאחרין ליה, כדאמרינן בפ' ע"פ (פסחים קה, ב). ולהכי נמי כתב במנהגים², דמדליקים נר חנוכה בכית הכנסת קודם הבלדה³ כדי לאחורי אפוקי יומא. ולכך מהאי טעמא גופיה סופרים אחר הקידוש, כדי להקדים עיולה יומא,

כדאייתא התם פ' ע"פ אפוקי יומא מאחרין ליה עיולי יומא מקדימין ליה. ואע"ג דמילתא דפשיטא היא כמו שביארתי, מ"מ כתבתי משום דחזינן דלא נהגו הכי*).

הגדה"ה: אמנם כשחל יו"ט האחרון של פסח נמו"ש כגון שחל פסח ביום ח', דלא אומר על הכוס ביו"ט אחרון יקנה"ו, ומקדשין ומדליין בפעם אחת, א"כ יש לספור קודם שמגדשין על הכוס נבחה"ו, דש לאחר ההבלה יומר דלדרסה דש להקדים הקידוש של יו"ט ולקך יספרו לאח"כ. דרשב"ם פי' פרק ע"פ דלכך קי"ל כרנא יקנה"ו משום דלא מדיל עליו נרשא מיהו עליו קדושא שבת כמשרי. אלמא זה עיקר הטעם ולא מטעם הקדמת הקידוש⁴, ולכן לענין ספירה נמי אלין בחר הא' טעמא, ומו דלדין יו"ט שני אינו אלא מנהג אשמינו פדיו ולא עדיף קידוש ידיה מהמלמט שבת, ע"כ.

סי' נט: 1. ע"י היטב שו"ע ורמ"א (סי' רנ"ט ט"ז) וע"י א"ר ומשנ"ב (סקכ"א) ותשו' רמ"א (סי' ק"ב) הביאו מג"א (סקי"א). 2. מב"ב ד"פ סי' נ"ג - וע"י הער"ב. 3. כפי הנראה כוונתו לתשו' מהרי"ל סי' ס'. אכן התם מיירי לעני"א קצת ותשו' מהר"ם לענין הג"ל היא המצויינת לעיל. ושור"י שודאי לתשו' זו כוונת רבינו כי בלקט יושר (ח"א עמ' 65) הביא כל הלכה זו ובסו"ד כתב וזו תשו' שארי מהרי"ל וכו' והביא תשו' זו שציינתי לעיל, וא"כ היא דמהר"ם היינו כנ"ל, וע"כ כי יש לחלק. שור"י בהפרנס (סי' קנ"א) הביא תשו' מהר"ם גם בציוור שלפנינו ע"ש לענין נ"ח. וע"י מהרי"ל חדשות (סי' מ"ה ס"ג), וע"י אגור (סי' תס"ב). 4. ד"ה בפסיק רישיה. 5. ד"ה פותח. 6. ע"י שו"ע ורמ"א שם ומשנ"ב ושעה"צ שם. וע"כ שו"ע (סי' רע"ז ס"ב) ונו"כ.

סי' ס: 1. שו"ע (סי' תפ"ט ס"ט) וע"י ט"ז (סי' תרפ"א סק"ב) שהאר"ך הרבה ע"ד רבינו, וע"י לבושי שרד שם. 2. מהר"א טירנא עמ' ל"א וכ"ה במהר"ק עמ' כ"ג. 3. שו"ע (סי' תרפ"א ס"ב) ובכ"י שם הביא בשם רד"א שיש מדליקין אחר הבלדה, ע"י ט"ז שם, וע"כ תשו' בית אפרים מש"כ בכ"ז ושע"ת ומ"ב וא"ר ומחזה"ש שם. 4. שו"ע (סי' תפ"ט ס"ט) ע"ש בנו"כ. 5. פסחים קה, ב ד"ה רב. 6. ע"י היטב כביאור הנר"א שם שהביא ראיה רבינו וכתב עוד ראיה אחרת מברכות ע"ש.

כח א מיי פכיש מל
שם הלכה יו טושיב
לחם כי רלע טקיף ד:
כח ב מיי טס הלכה יו קמ
טקיף טו טושיב לחם
כי רלע טקיף:
ג א מיי פיי תוללות
ברכתי הלי טו קמ
עשין טו טושיב לחם יו
קמ טקיף יו:
ד א ד מיי טס הלכה יו
ופכיש מל טס שם
הלכה יו טושיב לחם יו
טושיב לחם יו טקיף יו
וכי רלע טקיף יו:
ה א מיי פכיש מל טו
הלכה יו טושיב לחם
טקיף טו טושיב לחם
ד מיי טס הלכה יו קמ
עשין טו טושיב לחם
כי רלע טקיף:

גליון הש"ס

גמ' ושי"ט ברבא
שעונה כוס. ע"י פ"א
מ"ד דמלא וכו"ט טס:

רבינו הגאון

(אנו) מקדש ביום למוכר
לא פסיקא ליה ולא אמי
ליה: ת"ש כבוד יום
וכבוד לילה כבוד יום
קודם ואם אינא מקדש
ביום ושבתה עד למחר
וליעבד ביה חיי קודש
וכבוד יום ופסקי
החביבה מצוה בשעתה
כלומר כיון שהלילה קודם
לקידושה מן היום אין
משבירין מצות קידוש מן
הלילה עד למחר. אמי
והנראה הנכנס לביתו
במוצאי שבת מוכר על
חיון של המוצאי ובלילה
הבשמים ואומר הבלילה
ואם אין לו אלא כוס אחד
מניחו לאחור המזון
והמשלשן לאחריו. ופסקי
מאחרת ההבדלה לאחר
המזון ולא אמרי חביבה
מצוה בשעתה. ופסקי
שאני עיולי יומא מאפוקי
יומא עיולי יומא מחבבינן
ליה ולא מאחרין ליה
אפוקי יומא דתיא תליא
בהבלה מאחרין ליה.
ואסקינן ש"מ מיהא
מחביבה תמני וסימי
חלחי כמי וחלחא עמי
רשי קדושה. מדיקתני
מבדיל על היום. ש"ס
שהמבדיל בחפלה צריך
שיבדיל על היום.
ומדיקתני מניחו לאחר
המזון. ש"ס ברכות מן
טעונה כוס. ומבדיל
מבדיל במקומו. ופסקי
של ברכה צריך שיניח כוי
רביעיית ואין לו אלא
שיניח אחד. ומבדיל קמי
מבדיל ומניחו לאחר
המזון ומכריז עור עליו
ברכת המזון. ש"ס דאסור

ערבי פסחים פרק עשירי פסחים

שמע

מינה תמוני תימה דהוה מזלי למימר תשע שמע מינה
שמונה לאכול קודם הבדלה כשאין לו אלא כוס אחד
ולפירוט רבינו ניסים (ג) דמיירי כשהתחיל לאכול מצעד יום יומא אך
קשה על פירושו כפ"י לעיל: **שמע** מינה המבדיל בתפלה צריך
שיבדיל על היום. וא"מ בפרק אין
עומדין (ברכות דף נב:) דלאמר ליה רבינא
לרצא הלכתא מאי א"ל כקידושא מה
קידושא בתפלה ועל הכוס אף הבדלה
אמאי לא פשיט ליה מצרייתא דהכל
וי"ל משום דליכא צרייתא
שקובת שא"ל להבדיל בשניהם:
המבדיל כו וכו ויטו לו ברכות על
ראשו¹ והכל דמשמע ליה דודאי הבדיל
בתפלה אף על גב דליכא דלא מבדיל
מדלאמר המבדיל כוה וכוה כו משום
דרוב גני אדם מבדילים בתפלה:
שמע מינה ברבא שעונה כוס.
קלת משמע דאפילו ביחיד טעונה כוס
דהנכנס משמע שהוא יחיד וכן משמע
לקמן (דף קי): דמתן שלישי אומר עליו
ברכת המזון וקאמר גמ' שמע מינה
שהמ"ו טעונה כוס וארבעה טוסות
תיקנו אפילו ביחיד מיהו יש לדחות
משום דהמ"ו טעונה כוס ג' תיקנו
בפסח אפילו ביחיד כוס לברכת המזון
דאי בשום פעם אינה נרכה מה ענין
כוס צהמ"ו היה להם לתקן שיר לטוס
שלישי והעולם אין נוהגין לברך צהמ"ו
על הכוס אלא ג' ורבינו שלמה בן
רבינו מאיר אומר² להטעין כוס אפילו ביחיד וכן מוכח במדרש שומר
טוב על קרא דשני רשעים צרות³ ועוד מוכיח מורי הר"ר יחיאל
דטעונה כוס אפילו ביחיד דאי אינה טעונה כוס למה מניחו אחר
המזון יבדיל לפני המזון ויאכל כל אחד בעצמו ואלו לא היה טעונה
כוס וא"מ לר"ג דלאמר ככ"ד מברכין (ברכות דף מד.) דכל ו' מינין טעונין
ג' ברכות דהיינו צהמ"ו ואם ינטרן כוס גם אותו כוס ינטרן כוס
אחר א"כ לא ינטרן לעולם וי"ל דלא תקנו כוס אלא אחר טעודה להם
ולח"ג⁴ שאין לברך על הגפן אחר צהמ"ו אחי גמ' שפיר וגרעה דכן
הלכה דצהמ"ו טעונה כוס ופאלו דברים (ע"ד דף נב) דליכא צרייתא
דקפריה אינה טעונה מוקי לה והכל כחמאי אליבא דצ"ש: **וש"מ** כוס
ש"פ ברבא צריך שיניח. פי' מדאיט מחלקו לבי טוסות ומימה
דהא מדקתני אין⁵ אלא כוס א' משמע דאין לו כלי אחר דהכי אמרי
בברכות פאלו דברים (ג"ו טס) דקאמר התם וסברי צ"ש צהמ"ו
טעונה כוס והתקן צא להם יין אחר המזון ואין לו אלא כוס אחד
מנרן על היין ואח"כ מנרן על המזון מאי לאו דמנרן עליה ושמי
ליה מיד לא דמנרן ומנה ליה ולא שמי ומניחו לצהמ"ו והאמר מר
המנרן נרין שיטעום דטעים ליה צדיה שיניח מעט מן היין צדו
וישתה ולא יפגום ומיירי שאין שם רביעיית צהמ"ו משמע מדמוקי
לה צטעים ליה צדיה ולא קאמר שיניח היתר מרביעיית ככלי אחר
משום דקתני אין לו אלא כוס אחד היינו אין לו אלא כלי אחד וי"ל
דהתם כיון דמיירי דליכא טפי מרביעיית א"כ אין לו אלא כוס אחד
היינו על כרחק כלי אחד דאי לענין דליכא שני רביעיית קאמר הלא
א"י שיעור לברך על היין לשמות דאפילו אשתיה מנרן שלא יהנה
בלא ברכה והרי יכול לברך ולשמות העודף על הרביעיית ורביעיית
הנשאר יניח לברכת המזון אלא אין לו אלא כלי אחד קאמר אבל
הכל אין לו אלא כוס אחד אין נראה דכלי אחד קאמר דהא הנכנס
לביחו קתני שלא התחיל לאכול ואי אפשר שלא ימצא כלי אחר
דמסתמא לא מיירי צבצבא ערטיילא הלכך ע"כ לענין דאין לו שני
שיעורין קאמר ובברכות דמיירי צבא להם יין על השלשן אפשר שאין
לו על השלשן אלא כלי אחד: **וש"מ** שנים מבדיל. ולא ימתין עד
למחר קודם אכילה: **שמע** מינה שעמו פגמו. נראה דס"ד דליכא
טפי מרביעיית ומשום דליכא שמי רביעיית קרי ליה כוס אחד והשתא
מוכח שפיר דטעמו פגמו אף על גב דכוס של ברכה נרין שיעור
דנהי לנרין שיעור יטעום מלא לוגמיו היתר על הרביעיית והרביעיית
יניח לצהמ"ו ורצ אשי דחי דמיירי דליכא שיעור טעימה יתר מרביעיית
דאש טעמו חקר שיעורו ומיהו קשה היכי מוכח פגמו מדלא טעם
העודף אכתי קמייה ליה אמאי לא טעים ליה צדיה או ככלי אחר כדלאמר
פאלו דברים וי"ל בכוס חוצה כגון הבדלה וצהמ"ו וקידוש נרין לשמות
מטוס שיש בו רביעיית הלכך לא אפשר למיטעם צדיה או ככלי אחר

ולא אמרינן חביבה מצוה בשעתה. דלא מבדיל מקמי סעודתא דהוי
שעת הבדלה: לא חביבא אלא. דלא אמנא ליה אלא מדעתאי להא
דחפינה מלוה בשעתה: ולא הוואה אלא. מגיד: ו' ולא אמנא ליה
משמיה דגברא יחדלה: א"א גמורא אלא. כך שמעמי שישיבה:
וסדרנא אלא. מסדר שמעושת לפני
רפמי תמיד: עיולי יומא. ממבצנא
ליה ועבדין קידוש מאורחא כי היכי
דלנקטיה עילון הי"א: אפוקי יומא.
כגון אבדתא: מאחרין ליה. היכא
דאין לו אלא כוס אחד עד לאחר
המזון: שמע מינה המבדיל בתפלה
כו. דקתני הנכנס לביחו צמולאי
שנת מבדיל אף על גב דתסס בני
אדם מבדילין בתפלה: ושי"ט ברבא
שעונה כוס. ברכת המזון: ושמע
מינה. (ברכת המזון) [כוס] (ה) של צרכ'
נרין שיעור דאי לא נרין שיעור
ליחלקיה לתרי: ושמע מינה צריך
המנרן שישיבם. דאי לא טעים ליה
לינרן עליה תרי זימני: ושמע מינה
שעמו פגמו. כבר מברכת המזון:

הנהגות הב"ח

(ב) רש"י ד"ה ושם
מינה כוס של ברכה
בבב"י נרין שיעור
פ"ל: (ג) תוס' ד"ה
שמע מינה וכו' ולפירוט
רבינו ניסים. נ"ב לעיל דף
ק"ב ע"כ ד"ה מניחו:

רש"ב

קידוש היום. קידוש הלילה שמקדשין
את היום על הכוס צלילה קודם לטבול
יום שלא ישמה אותו צלמנע סעודה
אלא יקדש בו צלילה קודם אכילה:
ולעבדי ביה תרת. קידוש היום והוי
גמי כבוד היום קלת אע"פ שאינה
צתון הסעודה: חביבה מצוה בשעתה. כדלאמר פאלו דברים (לעיל דף
טס:) שרי הקטר חלצים ואצרים כשרים כל הלילה ואין מנמינין
להם בשנת עד שתתקן שנה' (מגיד ה) עולת שנת בשבחו הלכך
יקדש בו צלילה ולא ימתין בו עד מחר: ופי' אמרינן. גבי ברכה
חביבה מצוה בשעתה: ושי"ט ש"ן בואן אחריו. לאחר ברכת המזון
מן נר בשמים והבדלה ככ"ש אליבא דר' יהודה והכי מפרשי' לקמיה'¹
ולא אמר חביבה מצוה בשעתה דלא מבדיל מקמי מזון דהויא שנת
הבדלה: לא חביבא אלא. לא אמנא ליה מדעתאי להא דחפינה מלוה
בשעתה: ולא הוואה אלא. מגיד: ו' ולא אמנא ליה משמיה דגברא
יחדלה: א"א גמורא אלא. כך שמעמי שישיבה: וסדרנא אלא
מסדר שמעושת לפני רפמי כן מפרש רבינו שלמה. ובתלמודי רבינו
יחזק כחז ה"ג לא חביבא ולא גמורא אלא אלא מסדרנא אלא וי"ל
פי' הדבר כן לא חביבא אלא לומר מה שאמרתי מעצמי מקדש והלך
כל היום כולו וגם לתוך חפינה מצוה בשעתה ולא גמורא אלא לא
למדתי דבר זה מרשמי צסדר קידוש אלא סדרנא אלא כל סדרי
ברכות קידוש והבדלה נחמי לנ כהן לברך את כולן לא נחשיבתי עד
שמעמתי על עיקרן ועל סדרן להורות לעולם כן: עיולי יומא. מחבבינן
ליה ועבדין קידושא מאורחא כי היכי דלינקטי עילון הי"א² דחפינה
מצוה בשעתה חריזין מקדימין למוהו³: אפוקי יומא. כגון הבדלה
מאחרין ליה היכא דאשכתן שום עלילה לאחוריה כגון היכא דאין לו
אלא כוס אחד דמאחרין ליה עד לאחר המזון: שמע מינה המבדיל
בתפלה כו. דקתני הנכנס לביחו צמולאי שנת מבדיל ואע"ג דקתם
גני אדם מבדילין בתפלה: ש"מ ברבא שישיבה כוס. ברכת המזון:
וש"מ כוס ש"פ ברבא צריך שיניח. רביעיית לוג דאי לא תימא הכי
נרין שיעור לחלקיה לתרי: וש"מ המבדיל צריך שישיבם. או הוא או
אחד מן השומעים ובשתיית אחד מהן ילא כולן כדלאמר בעירובין בפרק
בבל מערבין (דף מ:) דלאמר התם לינרן עליה וליתיה ומשני המנרן
נרין שיטעום וליתיה ליתוקא לית הלכתא כרז אחא צר יעקב דלמי
למיסרן וציוס הכפורים קאי וש"מ דהמנרן נרין שיטעום לכתחלה
ואם לא טעם כי אם אחד מהן ילא כולן ידי חובתן אבל אין מברכין
על הכוס אם לא ישמה א' ממנו ואפילו בשתיית מיעוק שפיר דמי
ומצרייתא זו שמעינן לנרין שיטעום דאי לא טעים ליה לינרן עליה
תרי זימני הבדלה בשעתה בלא שחיה וברכת המזון בשעתה ישחיה:
וש"מ שעמו פגמו. לברכת המזון מדלא מבדיל צרישא קודם אכילה
ושחיה ומשייר המותר לברכת המזון: וש"מ שנים מבדיל. אף על
פי שאכל מבדיל ולא ימתין עד למחר קודם אכילה דליכא למנאן דלאמר
לקמן (דף קי): טעם אינו מבדיל. הכל לא גרסי' טעם אינו מקדש:
ושמע

הנהגות וצינונים

(א) נ"א לא גרסינן
(בליקן): (ג) יעל הכוס'
ליחא בבב"י: (ג) בבב"י
כפשי' וכו' בברכות
שלפנינו (ד) ויא
יחדלה. ולא אמנא
וכו' בעיל (בבב"י) ו' ויא
(ה) ילא אכר חביבה
מצוה בשעתה' נראה
דהוא ידח: (ו) פי' מחר.
רש"י שבת קיט ע"א ד"ה
ח"א: (ז) [ומסקנא דהתם
אם הבדיל כו וכו' ולא
הבדיל כו וכו' ויחזר לו
ברכות על ראשו]
(ח) בבב"י
ורש"י היה נראה:
יש להוסיף אין וכו'
(ט) בבב"י: (י) וכן
הגיה החת"ם, וכתב
דהבדלה דיש לו ספק
מן התורה שפשיא דצריך
שיניח. (י"ד) שבת תתיס
קובץ השבועות סימן יב):
ושמע

על הנר עד שיאותו לאורו. ליל שבת שחל להיות בחנוכה כתב בעל הלכות גדולות מדליק נר חנוכה ואח"כ נר שבת. ואם הדליק נר שבת תחלה נאסר עליו להדליק נר חנוכה שהרי קבל עליו את השבת. והתוספות כתבו י"אין הקבלה תלויה בהדלקת הנר ויכול להדליק נר שבת תחלה ואחר כך נר חנוכה כל זמן שלא קבל עליו השבת וכמו שמדליק הרבה גרות זה אחר זה כך מדליק נר חנוכה. ונהגו להניח נר חנוכה באמצע בית הכנסת ומדליקין אותה בין תפלת מנחה לתפלת ערבית. ובערב שבת מדליקין אותה קודם המנחה עד שלא יתפללו ובמוצאי שבת מדליקין אותה אחר שמבדיל על הכנס ואח"כ אומר יפתח ה' לך וגו'. ובליל ראשון של חנוכה מתפללין כשאר הימים ומכריזו שליח ציבור לקהל לומר על הנסים אותו כל שמונת ימי חנוכה בתפלה בהודאה י"א אותו כשמגיעין עד שבכל עת ערב ובקר וצהרים. וי"א אותו בכי מעולם קוינו לך: וכן הוא בסדר רב עמרם ורבינו סעדיה.

על הנסים על שם (תה' ס. ו) נתת ליראיך נס להתנוסס. ועל הפורקן ע"ש (שם קלו. כד) ויפרקנו מצרינו וע"ש (דברים ז. ח) ויפדך מבית עבדים ומתרגמינן ופרקך. ועל התשועות ע"ש (תה' כח. ט) הושיעה את עמך וע"ש (ישעיה סג. ח) ויהי להם למושיע ועל הגבורות ע"ש (ישעיה מב. ג) ה' כגבור יצא. ועל הנפלאות ע"ש (תה' מ. ו) נפלאותיך ומחשבותיך אלינו. ועל הנחמות ע"ש (ישעיה נא. יב) אנכי אנכי הוא מנחמכם. שעשית עמנו ועם אבותינו ע"ש המעלה אותנו ואת אבותינו ממצרים. בימים ההם כך הוא לשון הפסוק במגלה (אסתר א. ב). בזמן הזה ע"ש (שם ט. כז) בזמניהם בכל שנה ושנה. בימי מתתיה בן יוחנן סהן גדול חשמונאי ובניו פירוש יוחנן המכונה חשמונאי. ואע"פ שהיו חשמונאי ובניו חסידים ואנשי מעשה לקחו להם המלוכה שלא כהוגן שהם היו כהנים וכהן אין לו חלק במלכות שנא' (עי' דברים יז. כ) ולמען יאררך ימים על ממלכתו. וסמך ליה לא יהיה לכתנים הלזים. ולפי שנעטרו בעטרה שאינה שלהם סבב הבורא יתברך וקם הורדוס שהיה עבד מבני חשמונאי וכלה את זרעם ולא השאיר מהם שריד ופליט. כשעמדה מלכות יון הרשעה ע"ש (דניאל יא. ג) ועמד מלך גבור הנאמר בדניאל על מלכות יון. ואין לומר בשעמוה עליהם אלא כשעמדה בלבד לפי שאומר אח"כ על עמך ישראל. לשכחם תורתך ע"ש (ירמיה כג. לו) להשכיח את עמי שמי. ואין לומר מתורתך במ"ם תחלה אלא תורתך בלא מ"ם וכן הוא בסדר רבינו סעדיה וכן כתב ה"ר מאיר מרוטנבורק. ולהעבירם מחוקי רצונך ע"ש (ישעיה כד. ה) כי עברו תורות חלפו חק שגזרו עליהם גזר שלא יקימו ראש חדש שבת ומילה שהם עיקרי התורה. ואתה ברתמיך הרבים ע"ש וברחמיך לא עזבתם. עמדת להם בעת צרתם עמידה כנגד עמידה שעמדה עליהם מלכות יון. רבת את ריבם כבר זכרנוהו למעלה. ודנת את דינם ע"ש (ירמיה כב. טז) דן דין עני. ונקמת את נקמתם ע"ש (עי' ירמיה נא. לו) ונקמתי את נקמתם. וע"ש (יואל ה. י) האל הנותן נקמות לי. ומסרת גבורים ביד חלשים ע"ש החלש יאמר גבור אני. ורבים ביד מעטים ע"ש (ש"א יד. ו) להושיע ברב או במעט כי הם היו רבים ונצחום חמשה בני מתתיה כמו שמפורש במגלת אנטיוכוס. ורשעים ביד צדיקים העכו"ם נקראים רשעים שנאמר (דברים ט. ד) וברשעת הגוים האלה. וישראל נקראים צדיקים שנאמר (ישעיה ס.

שולחן ערוך

שלא להניח הנרות סמוך לפתח בליל שבת.

תרפ"א (א) מדליקין נר חנוכה ב' צנ"י

ובו ב' סעיפים:

הביא זה צ"ע תרומת הדשן סימן ס', ואח"כ הביא צ"ע הר"ד אבודרהם [עמוד ר"א] שיש שמדליקין אחר אחר שיצדיל על הכוס, וכאן פסק צ"ע תרומת הדשן. ובתרומת הדשן כתב דבריו אחר שנמלא במנהגים [מהר"ל הלכות חנוכה עמוד טו] כן, דעושיין כן כדי לאחורי באפוקי יומא דשבתא. ואני שמעתי שהר"ב מהר"ל מפראג עשה הלכה למעשה כדעת השנייה להצדיל קודם, וכן כתב הוא ז"ל בספר (אור חדש) [נר מצוה] [עמוד כ"ט] שלו. ובתתי את לצי לפענ"ד על זה, חזר אשר העליתי בסיעתא דשמיא דשפיר יש למיעבד כן ולהקדים ההצדלה לנר חנוכה, דאיתא במשנה בפרק כל התדיר [בבא מציעא פ"ג, ס"ג] דתדיר קודם לאינו תדיר, ויליף לה

א [א] ב' בליל שבת א' [א] צריך ליתן שום דבר לחוץ בין הנרות לפתח ב' בשביל הרוח א' שלא יכבה הנרות כשפותח את הדלת:

ב [ב] בערב שבת י' אסור לקבוע הנרות [א] [ב] בדלת עצמה אחורי הדלת י' ויש מי שמתיר: [הגה] ועיין לעיל סימן רע"ז (סעיף א')

סימן תרפ"א

אין מבדילין בנר חנוכה במוצאי שבת. ובו ב' סעיפים:

א ב' במוצאי שבת אין מבדילים א' בנר חנוכה שאין נהנים לאורו ואין מברכין על הנר עד שיאותרו לאורו:

ב [א] מדליקין [א] נר חנוכה בבית הבנסת א' קודם הברלה: הגה ב' וכל שכן צנימו שמדליק ואחר כך מצדיל שהרי כבר הצדילו [א] צנימו הכנסת:

יצדיל:

בפרק כל התדיר [בבא מציעא פ"ג, ס"ג] דתדיר קודם לאינו תדיר, ויליף לה

שולחן ערוך

מקרא דכתיב (נמדנר מ, טו) אשר לעולת החמיר, וזה ברור דכל מידי שאין לנו הוכחה ברורה מן התלמוד לזהו המדיר משום אזה טעם, אמרינן ליה לאו כלום עבדת, דמנא לך לטמור הכלל, וזהו אין לך טעם לזהו המדיר, ונציע לטמור אזהו מקומן של הדברים שמיניט שיש מעלה באפוקי שבתא. כפרק ערבי פסחים דף ק"ה (ב"ב) איתא, הנכנס לביתו כמנצחי שבת מנכר על היין ועל המאור ועל הנשמים ואחר כך הבדלה על הכוס, ואם אין לו אלא כוס אחת מניחו לאחר המזון ומשגל כולן לאחריו, ולא אמרינן תבינה מניה כשעתה. י"י פירוש, שלא (מנדיל)

תרפב ה'ש"שגה נחמ"ף (ב"י) סימן תרפב ר"ן על הנסים בחנוכה. וכו' ב' סעיפים: פטור תר"ו ד"ס כתיב. להשמיטת תורתך ולהעבירם חוקי

כטווא. פירוש, כמש"ל. וזהו שם דף ק"ג (ב"ב) לענין יקנה"ו, דמסדרינן קידוש קודם הבדלה, מטעם שפירש רש"י (שם ד"ס והלכא כוונא) דאי מנדיל כרישא והדר קידוש, מיחוי עליו קדושת שבת כמש"ל. וזהו כנכרות כפרק אלו דברים י"י דף (ב"ב) [נ"א] (ב"ב) חנו כדנן, בית שמאי אמרינן מנכר על היום ואחר כך מנכר על היין, וי"י שהיום גורם ליה שינוא, ובית הלל אמרינן מנכר על היין ואחר כך על היום, שהיין גורם לקדושה, שאם אין יין אין מקדשין. והמקדש על הפת גם הוא כמקום יין, וברכת הפת קודמת. דבר אחר, ברכת היין תדירה וברכת היום אינה תדירה וכו'. מאי דבר אחר, ומשנינן וכי פומא החם תרמי הכא תדא, הכא נמי איכא תרמי ב"ן, ופירשין וסברי בית שמאי דברכת היום עדישא, והתניא הנכנס לביתו כמנצחי שבת מנכר על היין ועל המאור ועל הנשמים ואחר כך הבדלה, ואם אין לו אלא כוס אחד משגלן כולן לאחריו, והא בית שמאי היא כו', ומשני קא סברי בית שמאי שאני עיולי יומא מאפוקי יומא, עיולי יומא דהיינו קידוש, כל כמה שמקדימין אותו טפי עדיף וכו'. וזהו כפירוש עומר כחוב בתרומת הדש. לנכר קודם הבדלה, מטעם אפוקי שבתא. ועל כן היה לנו גם כהטעה להקדים הנר הטהור ולאחר ההבדלה, משום אפוקי י"י ע"ז זה אמרנא לך דאינו כן, תחלה נביא ראיה מהך דאלו דברים להיפך, דהא על כרחך לבית הלל דסבירא להו דמנכר על היין תחלה, סבירא להו דתדיר דוחה מעלת עיולי יומא, וואם כן דהכא כהטעה תדחה מעלת תדיר את מעלת אחרי יומא, וכל שכן היא, דכמה דברים היו טפי איסור שבת כעיולי יומא מאפוקי יומא, ואין לומר דשאינו החם דיש ליה עוד מעלה אחת, דהיינו שהיין גורם ליום כמו שנתבאר, ויש לזה פועל ממה דאיתא בפרק החלי' (ט"ו ט, א) רב אמר טובה ואחר כך זמן, סובא דיומא עדיף, פירש רש"י (ד"ס ט"ו) מי שלא בריך זמן דהיינו שהחיינו כעשייתא כ"י אומר ברכת טובה תחלה, ורבה בר בר חנה אומר זמן ואחר כך טובה, ודבר ושאינו תדיר תדיר קודם, לימא רב ורבה בר בר חנה פליגי בפלוגתא דבית שמאי ובית הלל דלעיל, ולימא רב דאמר כבית שמאי, ורבה סבירא ליה כבית הלל, אמר לך רב אלא דאמרי אפילו לבית הלל, עד כאן לא אמרי בית הלל, אלא שהיין גורם לקידוש שבתא, אבל הכא כבוסה אי לאו זמן מי לא אמרינן טובה, פירש רש"י, דמשום טעמא וד' דתדיר לתוד לא הוה מקדימין ליה ליה, משום דחובת היום עדישא. על זה אומר אדרבה משם מוכח איפכא, דיש לדקדק מאי פריך לימא רב דאמר כבית שמאי, וכי לא ראה מה שאמרו בית הלל בפירוש דבר אחר היין גורם לקידוש, אלא נראה ברור דלכאורה שוין טובה חמון עם יין ויום, דהיינו כבוסה חמון יש לכל אחד מהם מעלה אחת, כבוסה יש חובת היום, וחמון יש תדיר, ובין יום יש לכל אחד מהם כ"י מעלות, כיון יש תדיר וגורם לקידוש, וכיום יש גם כן כ"י מעלות, שכבר נכנס קודם ליה ויחוס גורם ליה שינוא, ועל כן סבר המקשן דרב כבית שמאי, ומשני דלא כן הוא, אלא חובת היום דבוסה עדישא ממעלת חמון, דבוסה אינו פלי חמון כלל, דאנו אומרין ברכת דבוסה אפילו בלא זמן, כגון בשבתות, אבל זמן בלא טובה לא אמרינן ביום, משום הכי דוחה טובה את מעלת התדיר של זמן, מה שאין כן ביום ויין של בית הלל שיש לכל אחד כ"י מעלות, אמרינן דמעלת היום גורם ומעלת היין גורם הם שיש ממש, דאין קידוש בלא יום ואין קידוש בלא יין, ונמצא דנשאר ליה מעלת תדיר וליום מעלת שכבר נכנס, ואמרינן תדיר דוחה איהו, הכא נמי דוחה מעלת תדיר דהבדלה את מעלת אפוקי יומא, דיש לחטובה להקדים. וזהו נראה, דעל כרחך הך מעלה דכבר נכנס של שבת נכלל בה מעלת עיולי יומא, דאם לא כן מה זה שאמרו כפרק אלו דברים (נרס"ט ט) הכא נמי תרמי, ואי סלקא דעתך שמעלת עיולי יומא היא מעלה בפני עצמה ומעלת שכבר נכנס היא בפני עצמה, קשה דאם כן היה ג' מעלות ביום, ובין לכתוב אלא תרמי, אלא על כרחך דהיא היא, דהיינו עיולי יומא ושכבר נכנס הם תדא, ואם כן כיון שדוחה תדיר דין את עיולי יומא, ודאי דוחה תדיר את אפוקי יומא, ומיקנה"ו שזכרנו אין ראיה דיש מעלה באפוקי יומא, שאין שם כנגדו מעלת תדיר, דהא קידוש והבדלה שוין ב"ז זה כתבתי לרווחא דמילתא אם נאמר דיש כאן מעלה אפוקי יומא, אבל לפי הנראה שאין כנגדו דין של חטובה ושבת שום מעלה מחמת אפוקי יומא, דהרי אין שייך לומר כאן שלא יהא שבת משוי עליו, שהרי כשמנכר להדליק נר של חטובה ממילא הוא פורק מעליו על של שבת כבוסה ז', והיאך תאמר שהיא עדיין נקדושת שבת, ומה שאין כן ביום ויום שאשכח להיות קדושת יום טוב גם כשבת, ואין זה פותר זה, וגם ביקנה"ו אין קדושת יום טוב שהיא מקדים פותר את קדושת השבת, דאשכח להיות קדושת שניהם עליו, מה שאין כן בחטובה ושבת, שכבר בריך על פילוק שבת בפירוש, וזהו נסתלק כל מה שכתבנו במעלת אפוקי

תרפ שלא להניח הנר בליל שבת סמוך לפתח, וכו סעיף אחד:

השמן מן הפתילה או מקרבו אליה והוי מכבה ומבעיר, ואע"פ שאינו מכין לכך הוי פסיק רישא ואסור, ולפי זה בנר של שעוה מותר דלא שייך ביה קירוב ודיוחוק, ויש מתירין אפילו בשל שמן משום [א] * דהוי פסיק רישא דלא (א) ניהא ליה: * הג"ה ועיין לעיל סימן רע"ז סעיף א' וסימן של"ז סעיף א':

א בליל שבת צריך ליתן שום דבר לחוץ בין הנרות לפתח, בשביל הרוח שלא יכבה הנרות כשפותח הדלת, גם לא יקבע הנרות בערב שבת בדלת עצמו אחורי הדלת, שאע"פ שהדלת במלה לגבי בית וחשיבא מחובר לקרקע לענין שלא נעשית בסיס לדבר האסור ומותר לטלטלה עם הנרות, מ"מ בפתחתו או בעילתו מרחיק

תרפא אין מבדילין על נר חנוכה במוצאי שבת, וכו ב' סעיפים:

א במוצאי שבת מדליקין נר של חנוכה בין בבית הכנסת [א] בין בביתו קודם הבדלה, [ב] * כדי (א) לאחר

מלבושי יו"ט

תרפ [א] דהוי פסיק רישיה דלא ניהא ליה. לא ניחא ליה למרא דשמעתמא למימר הכי, אלא דס"ל דהא לא הוי פסיק רישיה, שכן כחזק נטור וכן הוא בהג"ה מיימוני והמ"א ז"ל סימן רע"ז:

תרפא [א] בין בביתו קודם הבדלה. ועיין סוף סעיף דלקמן ובליון סס: [ב] כדי לאחור לאפוקי יומא וכו'. כ"כ בתרומת הדשן, וראייתו מכל ההבדלה דמאחרין ברכה הבדלה לשאר ברכות ומיקנה"ו. והר"ד אבדורס כתב שמדליקין ואח"כ מדליקין, ורבינו ר' ליווא ז"ל הנהיג כן פה פראג וכתב בנר מנהו שחייב הנדפס אלל אור חדש שחייב דשאני הדלקה שאי אפשר אלל אס כן הדליל בתפלה ולפעמים לא הדליל ועשה עבירה. וגם אין ראיה מברכות כלולות יחד על כוס אחד לדיני נרות והבדלה שהן חלוקות, ונראין דבריו. ואף צמחו נ"ל לנהוג כן להדליל ואח"כ להדליק, כי שמא לא היוון ללאת בהבדלה שבית הכנסת, וגם לפעמים אינו כלל בבית הכנסת, לאפוקי ממ"ש רמ"ז ז"ל דצמחו כל שכן שיש לו להדליק ולהדליל אחר כך כיון ששמע הבדלה דמיהכ"ס. ועוד דלדידיה הבדלה שבצמחו דוקא לבני ביתו ולא לו, ולפעמים יש יחיד ואם ידליל אח"כ תהיה ברכה לנטלה, ואין לנו לאחור לאפוקי יומא במקום שיש לחוש לכל התששות הללו:

אליה זוטא

תרפ (א) ומלבושי יו"ט השיג דטעמא דלא הוי פסיק רישיה, וכ"כ הטור והגהות מיימוניות. וע"ל סימן רע"ז. ולדינא פסק הב"ח דאם מניח אחורי דלת מותר לפתחו בנחת, אבל בדלת עצמה יש להחמיר, וכ"כ הגהות מיימוניות דצריך ליוחר שלא להניח נר חנוכה על הדלת ע"כ. וצריך עיון דלעיל סימן רע"ז מתיר על הדלת, ומשמע שם דיותר יש להתיר על הדלת מאחורי הדלת. גם כתבתי שם שכ"מ בהגהות מיימוניות פ"ה מהלכות שבת. ונ"ל דס"ל לב"ח דלחומרא בעלמא אין להדליק על הדלת, אבל באמת כשאין מקום אחורי דלת או ששכח והדליק על הדלת מותר לפתחו בנחת:

תרפא (א) כ"כ מהר"ל ומנהגים. ובמלבושי יו"ט כתב שהגאון מהר"ל מפראג הנהיג להבדיל קודם, וטעמא דשמא ישכח להבדיל בתפלה ונמצא עביד איסור בהדלקה, ומטיק שכן יש לנהוג ע"כ. ואני אומר דאין טעם זה שייך אלא ביחיד בביתו ולא בעבור. עוד ראיתי במטה משה שתמה דבזה שמדליק נר חנוכה מראה שהוא חול, ומאי שייך עוד לומר מאחרין לאפוקי יומא, וכ"מ בשם מהר"ל וראב"ד ואבדורס, וכן נכון ע"כ. ולענ"ד אין ראיה מראב"ד כי ראיתי טעמו בכלבו דף מ"ד זה כתב שאין לעשות כן וגם במגילה שאין ראוי לברך על האור אחר שמלא עיניו ממנו עכ"ל. ואם כן אנו דקורין המגילה קודם הבדלה כדלקמן סימן תרצ"ג הוא הדין בנר חנוכה, ולפי זה גם מאבדורס אין ראיה דס"ל

אליה רבא

כשאשה מדלקת של שבת חאמר לאחר להדליק נר חנוכה, משמע באיש מותר. ואפילו באשה נ"ל (לחלק) [לחלוק], דהא מיירי שהדליקה של שבת בשבת סתם בלא קבלה, וא"כ אף דבכל השנה קי"ל סתם הוי כמפרש מכל מקום הכא כיון שיש לה עוד להדליק נר חנוכה מסתמא לא קבלה. ומכל מקום טוב להחמיר באשה:

תרפ א פסיק רישיה דלא ניהא וכו'. ומלבושי יו"ט [סק"א] כתב דלא הוי פסיק רישיה כלל כמ"ש הטור והגהות מיימוניות [מהלכות שבת פ"ה אות 5], ועיין סי' רע"ז [סק"ג]. פסק הב"ח [סי"ב] דאם מניח אחורי הדלת מותר לפותחו בנחת, אבל בדלת עצמה יש להחמיר, וכן פסקו הגהות מיימוניות [שס]. וז"ע דבסי' רע"ז מחיר הב"ח [סי"א] על הדלת, ומשמע שם דיותר יש להתיר על הדלת מאחורי הדלת, וכתבתי שם [סק"ו] שכן משמע בהגהות מיימוניות [שס]. ונראה לי דס"ל דלחומרא בעלמא אין להדליק על הדלת, אבל באמת כשאין מקום אחורי הדלת או ששכח [להדליק] [והדליק] מותר לפותחו בנחת:

העולם להדליק בכל השנה נרות שנתנים להם השמש אחר סדר קדושה, ואי שכת אתה חוננתו אומר המדליל וכו', וא"כ לא גרע צמולאי שבת דחנוכה, ובפרט צמית הכנסת דהחון מדליק נר חנוכה והחון זיהר טפי בתפלתו שלא ישכח אתה חוננתו. ומג"א [סק"א] כתב דמי ששכח אתה [חוננתו] ידליל ואח"כ ידליק, ולא נהירא. גם לא ראה בנר מנהו שם שכתב על זה לא מאלטו לעשות פעם כך [ופי] והנה הע"ז [סק"א] האריך מאד בטעם חדש להקדים הבדלה, מדכתבו תוס' פרק צמה מדליקין [שבת כג ע"ב ד"ה הדר] זה לשונם, מה שמקדימין לקרות בשל ר"ח מנשל חטכה, משום דבנקריאת התורה מצי למיעבד תרומתו תדיר ופרסום הנס ע"כ, וא"כ הוא הדין לענין נר חנוכה והבדלה יש לנו ראיה ברורה להקדים המדיר כיון דאפשר לקיים שניהם עכ"ל. ותמנהי עליו שהרי תוס' שם כתבו עוד ב' פירושים, א' דנקריאת התורה אין ניכר פרסום הנס, ב' כדי להפטיר צמאי דסליק בנרות דזכריה. וא"כ לשני פירושים אלו מוצא להיפך דבפירקוס הנס קודם למדיר ואפילו באפשר לקיים שניהם, וא"כ תרומת הדשן ופוסקים דנר חנוכה קודם להבדלה סבירא להו כשני פירושים אחרונים דתוספות. עוד כתב הע"ז זה לשונו, ובמרדכי פרק צמה מדליקין [סי' רעד] כתב ואע"ג דמדיר קודם והו"ל להקדים הדיא דר"ת, מכל מקום פרסום הנס עדיף אף לקדם עכ"ל. דבר זה אין לו ביאור רחב, וכבר כתב שם בגליון [צמ"א אג"י שם אות 7] דבר זה אינו צמיי נוסחאות של המרדכי, ועל כן אין ללמוד שום דבר מדברים אלו עכ"ל הע"ז. ובבבחי"ה מכתומו לא דק כלל, שהרי קודם זה ממש נמי מוצא להדיא במרדכי דפרסום נס עדיף אף לקדם, שהרי כתב זה לשונו

תרפא (סעיף א) א כדי לאחור וכו'. כ"כ בתרומת הדשן [סי' סו], וראייתו מכל ההבדלה דמאחרין ברכה ההבדלה משאר ברכות ומיקנה"ו. והר"ר דוד אבדורס [עמוד ר"א] כתב שמדליקין ואח"כ מדליקין, ורבינו ליווא ז"ל הנהיג כן פה פראג, וכתב בנר מנהו שחייב הנדפס אלל אור חדש שחייב דשאני הדלקה שאי אפשר אלל אס כן הדליל בתפלה, ולפעמים לא הדליל ועשה עבירה. ודבריו נראין (מלבושי יו"ט סק"ג). ומיום עמדי על דעמי לא ראיתי מנהג פה פראג אלא מדליקין ואח"כ מדליקין. לכן שמתי אל לבי דיש לדמות טעם הג"ל, דכבר נוהגין כל

אפוקי יומא ואחר כך מברלין: * הג"ה ועיין לעיל סימן תפ"ט סעיף ט' ונסימן תל"ג סעיף א':
ג ואין מברלין על הגר של חנוכה שהרי אסור ליהנות לאורו, ואחת מברכות ההבדלה היא ברכת הגר, ואין מברכין על הגר

עד שיאותו לאורו: * הג"ה ועיין לעיל סימן רל"ח סעיף ד': זה אי אפשר בגר של חנוכה, הלכך אין מברלין עליו, ויש אומרים בביתו מבריל תחלה ואח"כ מדליק, ראין שייך כאן אחר אפוקי יומא כיון שכבר הבריל בבית הכנסת, אלא שאין נוהגין כן:

תרפב דין על הניסים בחנוכה, ובו ג' סעיפים:

א כל שמונת ימי חנוכה אומרים בין בתפלה בין בברכת המזון * על (א) הניסים, שעיקר חנוכה להודות ולהלל קבוע

א"ה זוטא

נמי דמברלין קודם המגילה. לכן נראה לי שאין לשנות בבית הכנסת ממנהג, אבל כל יחיד בביתו יבדיל ואחר כך ידליק וכמנהג מקומות שכתב הכל בו:

תרפב (א) יש בו קכ"ד תיבות כנגד מנין יוחנן שתקנו, כלבו. וכתב

בדרכי משה בשם ר"ד אבודרהם אין לומר כשעמדה עליהם רק כשעמדה מלכות הרשעה וכו', דהא אח"כ אמר על עמך ישראל, וגם אין לומר להשכיחם מתורתך אלא תורתך בלא מ"ס. ויש לומר מלכות הרשעה בחטף קמץ הרי"ש:

א"ה רבא

וקורין בתורה דר"ה קודם ואח"כ דחטובה כדי שיפטיר האחרון גרות דזכריה דסליק מיניה עכ"ל, משמע דאי לא טעם משום הפטרה היה חטובה קודם משום (נס) פרסומי [נס] עדיף מחדיר אף שמקיים שניהם. וזהו האיר ה' עיני דזכרי המרדכי הנ"ל שמחקו הט"ו ומהר"ם מטיקטין, וגם בתשובת רמ"א סי' ל"ח אות ב' האריך בפירושו, ובשיירי כנסת הגדולה סי' תרפ"ד [הגהות ב"י אות א] תמה עליו ודמה פירושו. ולענ"ד יש לו ציבור רב, דמ"ש אע"ג דתדיר קודם והו"ל לאקדומי ההוא דר"מ, היינו דמקשה עצמו למה לי טעם משום הפטרה תיפוק ליה משום תדיר כתירון ראשון דתוס', ומירץ מכל מקום פרסומי ניסא עדיף אף לקדם, והיינו נגד תירון ראשון דתוס' הנ"ל, וא"כ היה מן הראוי לקרות בחטובה תחלה דפרסום נס הוא, לכן הוצרך לטעם דהפטרה. כלל העולה דיש ראייה צורה ממרדכי להקדים גר חטובה. עוד כתב הט"ו ראיתי בשלטי הגיטות [ט ע"ב דפי הרי"ף אות ד] יש מדליקין קודם הבדלה, וראב"ד [האשכול ח"ב סי' ו] כתב שאין נכון לעשות כן משום גרמת מאורי האש. הרי דאפילו [ג] גרמת האש לא נראה לו להקדים [הדלקה של חטובה], כי אין סברא שיקדים גרמת תחלה על מנוה התלויה באש ואח"כ יברך על עיקר גריאתו, מכל שכן לגרמת הבדלה היאך יבדיל והוא כבר הפסיק השבח בגריאתו, וראב"ד נקט רבותא. דאף דמדליקים גרות למגילה ואח"כ מדליקין, מכל מקום לא בירכו עליהם ע"כ א'. הנה נפל טעות גדול בהגהת דברי ראב"ד משום שצריך על גר חטובה ב', כי מצאתי בכלל דף מ"ד [סי' מד ג ע"ד] זה לשונו, והראב"ד כתב שאין ראוי לעשות כך, וכן במגילה אין לקרות עד אחר הבדלה, שאין ראוי לברך על אור אחר שמלא עיניו ממנו עכ"ל, הרי להדיא דס"ל דמגילה וגר חטובה שווין, ומ"ש משום גרמת מאורי האש היינו שאין לברך על אש אחר שמלא עיניו, ולפ"ז כיון דקי"ל במגילה דקורין קודם הבדלה הוא הדין לגר חטובה. ולפ"ז נ"ל דאין ראייה נמי מר"ד אבודרהם שהביא מלבושי יו"ט ומטה משה [סי' תתקצ"ג], כי ס"ל נמי במגילה דמדליקין ומה שחמה במטה משה אין שמאחרין הבדלה משום אפוקי יומא הא בהדליק גר חטובה מראה שהוא חול, נ"ל דלא קשה מידי, דהא בכל מוצאי שבת מצרכים צורא מאורי האש על [אש] שהדליק קודם הבדלה,

וגם נוהגין להדליק תמיד נרות קודם הבדלה, אלא ודאי מכל מקום יש עדיין ריח קדושת נשמת שבת עד הבדלה על הכוס. והנה צאליה זוטא הצאחי דעמי להבדיל צבית קודם, משום שראיתי תמיהה גר מנוה ומטה משה ומלבושי יו"ט, ומכל מקום לא נהגתי בעצמי כך ולא כתבתי אלא שאין למחות ציד הטהגין כן, ועתה ישבתי ת"ל הכל, לכן אומר אני שאין לשנות כלל מנהג אפילו צבית ג'.

(סעיף ב) ב וי"א בביתו וכו'. ורמ"א כתב דציתו כל שכן הוא, ונראה פירושו דכיון שכבר הבדיל צבית הכנסת אין איסור כלל להדליק, ולפ"ז אין מקור ליש אומרים הנ"ל. אף דתרומת הדשן [סי' ט] נקט צית הכנסת, י"ל דרבותא נקט צית הכנסת וכן הכלבו [ג ע"ד]. ובשיירי כנסת הגדולה [הגהות ב"י אות א] תמה יותר על הלטש דאין כתב יש אומרים שהוא תרומת הדשן, הא סברא ראשונה נמי הוא סברת תרומת הדשן, דלר"ד אבודרהם לעולם תחלה מדליקין. ולא ראה במנהגים [מנהג טובה ד"ה שנת] שכתב להדיא מדליקין קודם צין צביה"ג צין צביתו, ועוד מצאתי במהרי"ל [הלכות מטבח אות ו] שכתב מדליקין גר חטובה ואח"כ מדליק ואפילו צבית ע"כ, וא"כ פשוט שסברא ראשונה הוא ממהרי"ל (שכתב מדליקין). והשפא נמי ניחא דמייתי יש אומרים דלמדו מתרומת הדשן וכלבו דנקט צית הכנסת דוקא קאמרי, דהא צית רבותא יותר במהרי"ל, ודוחק לומר דפליגי הפוסקים איזה רבותא יותר. גם תקשי מנל"ן כיון שאין מפורש מתרומת הדשן וכלבו רק צבית הכנסת. ומה קשיא על רמ"א שכתב וכל שכן וכו'. גם סברא שכתבתי משום היתר (לדלוק) [להדליק] יש לדחות דכבר מותר [אחרי שאמר] הבדלה בתפלה או כשאומר המדליק וכו' כדפירשתי צריש סימן זה, ועיין באגור סי' (תפסת"א) [אלף מ]:

ג אין מברדי"ין וכו'. ירושלמי ד'. הקשה בשיירי כנסת הגדולה [הגהות ב"י אות א] איך אפשר כן למאן דאמר דמדליקין קודם. ולא קשה מידי, דהא יכול להבדיל אפילו על גר (חנוכה) של חצירו כמ"ש סי' רח"ל. עוד י"ל דמיירי כשאין לו גר אלא כשיעור גר חטובה, דמסתמא גר חטובה קודם לכו"ע:

תרפב (א) א ע"ה הניסים וכו'. נוסחאות אבודרהם [עמוד רל] הוא על הנחמות במקום על המלחמות. תשמאלי, יוחנן

הגהות והערות

תרפא א עיין בפנים ברברי הט"ו. ב חסרון הניכר יש כאן ונראה דכך צ"ל: הנה נפל טעות גדול בהבנת דברי ראב"ד משום [ברכת מאורי האש, דאין לפרש כוונתו דאי אפשר לברך בורא מאורי האש על עיקר בריאת האש משום] שצריך על גר חנוכה, כי מצאתי בכלבו וכו'. ג ועי' בפרי מגדים, ועי' במשנה ברורה סק"ג דפסק דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד, ובביאור הלכה. וכן פסק ברברי יוסף עי"ש, ומ"ש בשם מור וקציעה כמנהג אביו החכם צבי. ד' לפנינו הירושלמי ליתא, ומובא באור זרוע ח"ב סי' שכח ורוקח סימן שנו ובפסקי ריקאנטי סי' רלו, ובתורתן של ראשונים על הירושלמי ברכות פ"ח כתב דאין רמז לזה לפנינו.

הלכות חנוכה סימן תרפא תרפב

קמח באר הגולה

יכבה הנרות כשפותח את הדלת: ב יבע"ש אסור לקבוע הנרות (ד) בדלת עצמה (* אחורי הדלת י'יש מי שמתיר (ה) (וע"ל סי' רע"ז סעיף ב):

תרפא אין מבדילין בנר חנוכה במוצאי שבת. וכו' ב' סעיפים:

א * במוצאי שבת (א) אין מבדילין בנר חנוכה שאין נהנים לאורו ואין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו: ב * מבדילין נר חנוכה בבה"כ (א) [ב] (ב) קודם ההבדלה: הגה (ג) וכ"ש צניחו שמדליק ואח"כ מבדיל כנר הדליל צנח"כ²:

תרפב דין על הנסים בחנוכה. וכו' ג' סעיפים:

א * כל ח' ימי חנוכה [א] (א) אומר על הנסים³ (ב) בבה"מ בברכת הארץ ובתפלה בברכת מודים

שערי תשובה

[א] קודם. ענה"ט ועיין בספרי שו"ס בית אפרים מ"ט מה דברי הפה"ד ובציפור דברי הט"ו ובתשובת מהר"א סי' ע"ט לענין מילה שלא במנה ופדיון הבן הי מייחזק קדים (ועיין מש"ל סי' רמ"ט וסי' תרס"ח על דברי המג"א כמ"ש שם מהפוס' דמו"ק דמילה כל יומא זמניה שאסור להניחו ^{ע"ל} (ע"ל) ובציפור דברי הרא"ש והטור סי' רפ"ו ע"ש:

[א] אומר על הנסים כו'. ועיין לעיל סי' תרע"ו שגם גר יכול לומר שע"מ לאתומו כו' ומ"ש אם נזכר באותה צרכה כו' ואם הזכיר השם יסיים הצרכה ואין ראוי לחזור כל שהוא באמצע תפלתו ואם יחזור הי צרכה לצטלה כ"כ בש"מ בשם מטה יהודה וע"ש בשם הרדכ"ו סי' תקפ"א שיכול לומר על הנסים או יעלה ויבא בין צרכה לצרכה שאין כלן צרכה לצטלה והפסק נמי לא הי שהי מעין הצרכה היא וכחזק שכן ראוי לנהוג ובכנה"ג הביא דברי הרדכ"ו נפתח וכן דעת מעדני המלך אך צרי"י

ביאור הלכה

* מדליקין וכו' קודם ההבדלה. עיין נמ"ז כמה שכמנו בשם הט"ו ובאמת רבים אחרונים קיימי בשיטתיה דהבדלה קודמת המהר"ל מפראג והח"ט [הובא בא"ר] ופר"ח ודה"ח וכן הרבה אחרונים קיימי בשיטת השו"ע והרמ"א הלא המה המ"א והא"ר והגר"א וימי מאיר וכן נחמד משה השיב על כל ראיותיו של הט"ו וכן בשאלת יעב"ץ מסכים ג"כ עם השולחן ערוך אכן באמת כבר נשמע ד"ו בין החיים וכבר אפלטנו זה קמאי לנד מה שהוצא בנ"י שדעת הפה"ד דנר חנוכה קודם ומהר"ל ואגור וכל זו סוגרים ג"כ כמותו ור"ד אטדריהס כתב יש שמבדילין קודם כי הנה במחזיקי כתב שמנהגו להדליק ג"ח קודם הבדלה ובאשכול הלכות חנוכה כתוב ח"ל ראיתי רבים מנרכין קודם הבדלה ולי הסומך נראה שטעות פה"ס וכו' ע"ש [עיין נמח"ש וברכי יוסף חכור לאברהם] וע"כ הנכון להסתפק מה כמו שהפסקו כמה אחרונים דצנח"כ אין לשנות המנהג שנהגו מעולם להדליק נר חנוכה קודם ונכחו דעבד כמר עבד ועבד כמר עבד וגם נפת"ג כתב דאין לגעור על שום אדם כי יש לו על מי לסמוך.

באר היטב

(ב) קודם. ומ"ל כתב שמדליקין קודם ויתן לך. וכחז המ"א דמי ששכח אפה חוננתו יבדיל ואח"כ ידליק דהא נהגו עכשיו האנשים שלא להדליק קודם ההבדלה שנחפלה א"כ אסור להדליק כיון שלא הבדיל ומ"מ צנח"ר לא יעשה כן רק יאמר המבדיל ודליק ואח"כ יבדיל עכ"ל. ומי"ט כתב שהגאון מהר"ל מפראג הנהיג להבדיל קודם וטעמא שמה ישכח להבדיל בחפלה ועבד איסור הבדלה ומסיק שכן יש לנהוג וכ"פ הט"ו למעשה להבדיל צניחו עכ"פ קודם ואח"כ להדליק נר חנוכה ע"ש. [ובס' אליהו רבה העלה להלכה דלעולם מדליקין תחלה ואח"כ מבדילין ודחה דברי ט"ו צנחי ידים ע"ש]:

משנה ברורה

לפתח וכו'. ואם לא נתן אסור לפתוח הדלת ועיין לעיל בסימן רע' בבה"ל ד"ה כדרכו: ב (ד) בדלת עצמה וכו'. שפתיחתו ונעילתו - השמן לנר או מרחיקו ממנה ויש בזה משום מכבה או מבעיר ואע"ג דאינו מכוין לזה (ד) הוא פסיק רישא: (ה) ועיין לעיל וכו'. ר"ל דשם סתם לאיסור וכן הלכה:

א (א) אין מבדילין בנר חנוכה. ר"ל שאם בירך תחלה על הדלקת נר חנוכה אין להבדיל עליהם אח"כ מטעם הכתוב בשו"ע (ב) אבל יכול לברך תחלה על הנר חנוכה להבדלה ולכבותה ולחזור ולהדליקה למצות נר חנוכה ועדיף טפי למיעבד הכי דכיון דעביד ביה מצוה חדא ליעבד ביה מצוה אחריתא אלא דכיון דקיי"ל דלאחר האפוקי יומא עירף דלקמיה בס"כ נוהגין להדליק נר חנוכה תחלה ושוב א"א להבדיל ב (ב) קודם ההבדלה. דאף דמצות הבדלה תדירה מ"מ כל מה דנוכל לאחר לצאת מן השבת (ג) עדיף טפי וגם בהדלקה יש פרסומי

ניסא ואם שכח אתה חוננתו יאמר המבדיל בין קודש לחול ואח"כ ידליק ואח"כ אומרים ויתן לך ואח"כ מבדילין: (ג) וכ"ש בביתו וכו' שהי כבר הבדיל. ר"ל וכבר שמע הבדלה (ג) ודבריו מגומגמים דהא לא נתכוין לצאת בהבדלה של ש"ץ ששמע בבה"כ. ודע דט"ו ועוד (ד) כמה אחרונים שעומדים בשיטתו פליגי על עיקר דינו של המחבר ורמ"א וס"ל דמצות הבדלה קודמת לנר חנוכה משום דהיא תדירה. ועיין בבה"ל שהבאנו דיש בזה דיעות בין הראשונים וע"כ בבה"כ אין לשנות המנהג שנהגו בישראל להדליק מקודם ואח"כ להבדיל

ובבית דעבד כמר עבד ועבד כמר עבד

א (א) אומר על הנסים. כתוב בספרים שבנוסח על הניסים יאמר ועל הנסים בוי"ו הן בתפלה הן בבהמ"ז? כשעמדה עליהם יש לדלג תיבת עליהם דהא אח"כ אומר על עמך ישראל אח"כ אומר ועל עמך ישראל⁵ [פר"ח]: (ב) בברכת המזון בברכת הארץ ובתפלה בברכת מודים. (ב) הטעם (ג) דכולה מילתא דחנוכה עיקרה הודאה היא. ובברכה מעין שלש בתוכה ופורים (ג) אין מוכיחין של חנוכה ופורים

שער הציון

(ד) גמרא שם. ועיין לעיל בסי' רע"ז דבנר של שעוה ושל חלב מותר וטעם היש מי שמתיר איתא בטור דס"ל דלאו פ"ר הוא ומאמר הגמרא שם יפרש דלא כפרי"י אלא כפירושם אחרים שהובא לעיל בטור בסימן רע"ז ע"ש בב"י והגר"א פירש דטעם היש מי שמתיר דס"ל כפסק הערוך דפ"ר דלא ניחא ליה מותר לכתחלה. ואפילו לפירוש זה ג"כ אין הלכה כדעה זו ורבים חולקים עליו וכדאיתא בסימן ש"כ סי"ח ע"ש: (א) בי"ח ועט"ו: (ב) פוסקים (ג) פמ"ג: (ד) עיין בבה"ל: (א) גמרא: (ב) ומ"מ בדיעבד אם אמר עה"נ בעבודה והשלים תפלתו א"צ לחזור דלא הי הפסק מה שאמר חרץ למקומו [פ"ח בשם ע"ד]: (ג) פמ"ג בשם א"ר:

איש מצליח

1. ואם כבר עבר החצי שעה משעה שהדליק, מותר להבדיל עליו לדעת מרן לעיל (סי' תערב סי"ב) שלאחר שדלק חצי שעה מותר להשתמש לאורו. (כה"ח אות א): 2. עיין בשו"ת יחזה דעת ח"א (סי' עה) שהעלה שבבית יש להבדיל קודם הדלקת ג"ח. וכן נוהגים רוב הספרדים. אולם יש נוהגים גם בבית להדליק ג"ח קודם, ויכולים להמשיך במנהגם ויש להם ע"מ שיטמוכו, וכמ"ש מרן החיד"א בברכ"י ובמחבר"י. ע"ש. ועיין במשנ"ב ובבה"ל וככה"ח: 3. בנוסח על הנסים כתב מרן הראש"ל שליט"א בשו"ת יביע אומר הנד"מ (ח"ח סי' ג) לומר חשמנאי בפתח

הגהות ותיקונים: (א) רע"ז: